

ომის შემდგომი საქართველოს ეკონომიკური პრობლემები

7 აგვისტო საქართველოს ისტორიაში ისეთივე შავი ასოებით ჩაიწერება, როგორც 9 მარტი ან თუნდაც 9 აპრილი. ჩვენდა სამწუხაროდ, რუსეთის მიერ დაგეგმულ მახეში თავდასხმის შემდეგ აღმოვაჩინეთ, რამაც სავალალო შედეგებამდე მიგვიყვანა.

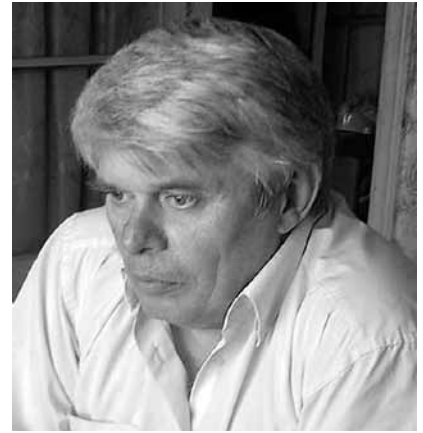
მსოფლიოს ექსპერტები თვლიან, რომ „თავისი შედეგებით საქართველოში მიმდინარე ამ 5 დღიანმა ომმა მსოფლიო ნეს-რიგი შეცვალა“. ჯერჯერ ეს თუ ცუდი? რა შედეგები მოჰყვება ამას საქართველოსთვის?

ამჯერად ჩემს უშუალო მიზანს ქვეყნის ომის შემდგომი პერიოდის ეკონომიკური სიტუაციის ანალიზი წარმოადგენს.

საბანკო სფერო. ცხადია, ომ-მა მენაბრეების მხრიდან სრულიად გასაგები პანიკა გამოიწვია. ყველამ, ვისაც ბანკებში ანაბრები ჰქონდა გახსნილი, ფულის გადარჩენის მიზ-ნით სასწრაფოდ მოინდომა მისი უკან გამოტანა, ხოლო ექსპერტთა მუდარა, რომ ამას შედეგად მოჰყ-ვებოდა საბანკო სფეროს დანგრე-ვა, რადგანაც ფულად რესურსებზე აჟიოტაჟური მოთხოვნა გამოიწვე-და პანიკას საბანკო სფეროში, ჰგავ-და „ხმას მლაღაღებლისა უდაბნოსა შინა“. არადა, ასეთ ექსტრემალურ სიტუაციაში ადამიანს ვერ მოსთხოვ არაფერს პანიკას, რადგანაც ამ დროს მუშაობს მხოლოდ თვითგადარჩენის ინსტინქტი, რაც ყველა სხვა ინსტინ-ქტზე უფრო ძლიერია. ექსპერტთა მუდარა დაახლოებით იმას ჰგავდა, ცეცხლწაქიდეული თვითმფრინა-ვის მგზავრებს მოსთხოვო რიგში დადგნენ და ასე ორგანიზებულად დატოვონ თვითმფრინავი, რათა გა-სასვლელში მგზავრების ქყლეტა არ მოხდეს. ცხადია, შეუძლებელია ასეთ სიტუაციაში მგზავრებს ორ-განიზებულობა მოსთხოვო, მითუ-მეტეს, როცა თვითმფრინავი ყოველ წამს შეიძლება აფეთქდეს. თუმცა სულ სხვა საკითხია, რა მოხდებოდა, ჩვენ რომ ეროვნული ბანკის პრეზი-დენტი გვყოლოდა, თანაც ისეთივე ავტორიტეტული, როგორიც ამე-რიკის „ეროვნული ბანკის“ ყოფი-ლი პრეზიდენტი **ალენ გრინსპენი**ა და გაეკეთებინა იგივე შინაარსის განცხადება, როგორიც ამ უკანას-

კნელმა 80-იანი წლების დასაწყისში ამერიკის ერთ-ერთ შტატში საბან-კო კრიზისის დაწყებისას გააკეთა, – „**ეროვნული ბანკი დგება გარან-ტად და ყველა მენაბრეს თანხე-ბი დაუბრუნდება**“. ამ ჯადოსნური სიტყვების შემდეგ საბანკო კრიზისი მომენტალურად ჩაიცხრა.

საქართველოში არსებული კო-მერციული ბანკები, ყოველგვარი გადაჭარბების გარეშე, შეიძლება ითქვას, რომ მონოდების სიმაღ-ლეზე აღმოჩნდნენ, თუმცა ცხადია, როგორც მიმდინარე, ასევე პერს-პექტივაში, ზარალი ალბათ ასეუ-ლობით მილიონი ლარით გაიზომე-ბა. მიუხედავად ამისა, პრობლემები ჯერ კიდევ რჩება. სწორედ ამიტომ ეროვნულმა ბანკმა, მიუხედავად მი-სი, რომ მისი დამოუკიდებლობის ხა-რისხი დღეს პრაქტიკულად ნულის ტოლია, მაინც უნდა თქვას თავისი სიტყვა. ეს უპირველესად ეხება კო-მერციული ბანკებისთვის იაფი კრე-დიტების მოზიდვის ყოველმხრივ ხელშეწყობას და მეორე, იმ მოქა-ლაქებების მხარდაჭერის პროგრამე-ბის განხორციელებას, რომელთაც საომარი მოქმედებების შედეგად ყველაფერი დაკარგეს და ადრე აღე-ბული კრედიტების დაფარვას ვერ შეძლებენ. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ეხება ქალაქ გორისა და შიდა ქართ-ლის მოსახლეობას. ცალკე აღსანიშ-ნავია ტურისტული და სასტუმრო ბიზნესის წარმომადგენელთა პრობ-ლემები, რომელთაც სესხები აიღეს და მისი გასატუმრების შესაძლებლო-

თამაზ აპისაკიძე

ეკონომიკის აკადემიური
დოქტორი

ბა პრაქტიკულად აღარ არსებობს, რადგანაც საომარი მოქმედებების გამო ტურისტული სეზონი რეალუ-რად ჩავარდა საქართველოში.

მენაბლობა. ომის შედეგები ქვეყნის ერთ-ერთ ყველაზე უფრო დინამიურად მზარდ დარგზეც აისა-ხა. ეს არის მშენებლობა. ბინებზე მოთხოვნა მომენტალურად შემცირ-და, რაც ცხადია, ბინების ფასებზე შესაბამის ასახვას ჰპოვებს. ჯერ-ჯერობით სამშენებლო ბიზნესი მო-ლოდინის მდგომარეობაშია. ყველა-ფერი დამოკიდებულია პოლიტიკურ სიტუაციაზე. თუ მოხერხდა პოლი-ტიკური სიტუაციის მეტ-ნაკლები სტაბილიზაცია, მაშინ ომის შედეგე-ბის დაძლევა, ყოველ შემთხვევაში ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით მაინც, მალე მოხდება და გაჩნდება მომავლის რწმენა, რაც ეკონომიკუ-რი აღმავლობის დაწყების აუცილე-ბელი პირობაა. სხვა შემთხვევაში მოხდება რიგი კომპანიების გაკოტ-რება და დაიწყება საბანკო სფერო-სათვის მეტად უსიამოვნო პროცე-სები. როგორც ცნობილია, უკანასკ-ნელ პერიოდამდე, საბანკო სფეროს ერთ-ერთი არასასურველი ტენდენ-ცია მდგომარეობდა იმაში, რომ, რო-გორც მშენებლები, ასევე ბინის ყიდ-ვის მსურველები სესხებს ბანკებიდან იღებდნენ და არც თუ ისე იშვიათად, ერთი და იმავე ბანკებიდან, ამასთან ორივე მხარე გარანტიად ბინებს დებ-და. ახლა შესაძლოა ისე მოხდეს, რომ ვერც ბინათმშენებლებმა და ვერც

ბინის მეპატრონეებმა ვერ შეძლეს სესხის დაფარვა. ამიტომ, ამ მიმართებითაც სახელმწიფომ შესაბამისი ღონისძიებები უნდა გაატაროს. ამით ჩვენ შევძლებთ ეს ორი წარმატებული დარგი გადავარჩინოთ. აქვე გვინდა გამოვხატოთ ჩვენი გაკვირვება ზოგიერთი ექსპერტის განცხადებაზე, რომ ყველა განვითარებულ ქვეყანაში უძრავ ქონებაზე ფასები იზრდება და, აქედან გამომდინარე, ნორმალურია, რომ საქართველოშიც ასეთივე პროცესებს ჰქონდეს ადგილი. დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ სამწუხაროდ საქართველო განვითარებული ქვეყნების რიგს, ჯერჯერობით, არ განეკუთვნება. ამდენად, ასეთი მაღალი ფასები მშენებლობაში არა იმდენად მოთხოვნის ზრდითაა განპირობებული, რამდენადაც მშენებლობაში არსებული სპეკულაციური ფასებით, რაც თავის მხრივ, მშენებლობაში არსებული მონოპოლიზაციის მაღალ ხარისხისა და ამ სფეროში სახელისუფლებო სტრუქტურების გავლენას უკავშირდება. ნიშანდობლივია, რომ მშენებლობაში ასეთი წარმოუდგენლად მაღალი ფასები მოსკოვში, ერევანში თბილისში და ბაქოში გვაქვს. ეს სრულიად გასაგები გახდება, თუ დავინახავთ მსგავსებას ბიზნისის უშუალო კავშირს სახელისუფლებო ვერტიკალთან ამ ოთხივე ქვეყანაში.

ადრე ვამბობდი და კიდევ ვიმეორებ, რომ აუცილებელია ხელისუფლება ლეგალურად ჩაებას სამშენებლო პროცესებში. დღევანდელი მდგომარეობიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, რომ ხელისუფლებას, უნდა მას ეს თუ არა, მაინც მოუწევს ამ პროცესებში ჩართვა. გორის აღდგენა არ უნდა ხდებოდეს კერძო სამშენებლო კომპანიების „კეთილი ნების“ ხარჯზე. არც ის უნდა იყოს გამართლებული, რომ კერძო ბიზნესს დაუკვეთონ აღდგენითი სამუშაოები, რადგან ეს გაცილებით ძვირი დაჯდება და არა ნაკლებ კორუფციულ გარიგებებს შეიცავს, ვიდრე სახელმწიფოს მიერ დაფუძნებულ სამშენებლო ორგანიზაციის შემთხვევაში.

ქნარგეგმვა. პირველ რიგში, გვინდა შევეხოთ ენერგომატარებლების საკითხს. ის, რომ უკანასკნელ წლებში ნავთობის ფასების ასეთი წარმოუდგენელი ზრდა

სპეკულაციური გარიგებებით იყო განპირობებული, საქართველოში მიმდინარე პროცესებმა ნათლად დაგვანახეს. გაკვირვებას იწვევს ამ კუთხით ექსპერტთა მიერ მოვლენების „სიღრმისეული და სრულყოფილი ანალიზის შედეგად გაკეთებული დასკვნები“. ის, რომ ეს დასკვნები მოსახლეობისათვის „თვალეზში ნაცრის შეყრა იყო“, ძალიან კარგად გამოჩნდა ბოლო ორი-სამი კვირის განმავლობაში. ნავთობის ფასი, იმის მაგივრად, რომ საქართველოში მიმდინარე კრიზისის ფონზე კიდევ უფრო მომატებულიყო, როგორც ეს უკანასკნელ პერიოდში არაერთხელ მომხდარა, პრაქტიკულად მსოფლიო რეზონანსის მქონე კრიზისული სიტუაციის ფონზე, პირიქით, – შემცირდა და არა უბრალოდ შემცირდა, არამედ ჩამოვარდა საწყისი ფასიდან მთელი 25 პროცენტით.

თუ აგვისტოს დასაწყისში ერთი ბარელი ნავთობის ფასი 147 დოლარს შეადგენდა, ახლა იგი 107 დოლარს შეადგენს. ძნელი არ არის იმის მიხედვრა, თუ რატომ ხდება ასე და, თუ რუსეთის მხრიდან შემხვედრი ნაბიჯები არ გადაიდგმება, ეს არ იქნება ქვედა ზღვარი.

ნავთობის ფასების ასეთი მკვეთრი დაცემის ფონზე არანაკლებ გაკვირვებას იწვევს ბენზინის ფასების სრულიად არაადეკვატური რეაგირება ქვეყნის ბენზინითმომარაგებლების მხრიდან. ის რომ მათ ბენზინი უფრო მაღალ ფასებში აქვთ ნაყიდი და სანამ მას არ გაყიდიან, მანამ ფასებს ვერ შეამცირებენ, ნამდვილად არ გამოდგება არგუმენტად.

სწორედ ამიტომ არის კონკურენტული გარემოს შექმნა აუცილებელი. ჩვენ რომ კონკურენტული გარემო გვქონოდა ამ სფეროში, განსაკუთრებით ბაზრიდან მეთოდურად არ გამოგვედევნა წვრილი იმპორტიორები, (რომლებიც გაცილებით მცირე პარტიებს ყიდულობენ და ამიტომ მარაგებიც მცირე აქვთ, უკვე შემოიჭანდნენ გაცილებით იაფ ბენზინს, რითაც თვითონაც მოგებას ნახავდნენ, საზოგადოებაც მოგებული დარჩებოდა) ეს ბოლოა მონოპოლისტები ცოტა დაფაცურდებოდნენ. ძალიან ძნელია იმის დაჯერება, რომ ისინი ასევე ზოზინებდნენ ბენზინზე ფასების აწევის დროსაც, როდესაც ნავთობის ფასები იზრდებოდა და კიდევ

უფრო ძნელია იმის დაჯერება, რომ ისინი უკვე არ ყიდულობენ გათვალისწინებულ ნავთობს. ადვილი გასაგებია, რომ ეს ბიზნესთან დაახლოებული ხელისუფლების ინტერესებშია, მაგრამ ის რომ ასეთი მიდგომა ვერანაირად ვერ ჯდება სახელმწიფო ინტერესებში ძნელი მისახვედრი არ უნდა იყოს.

იმპორტთან დაკავშირებული პრობლემა. დიდი პრობლემების წინაშე დადგნენ იმპორტიორები. ყველაფერი რაც რუსეთიდან შემოდიოდა, თუ საერთოდ არ შეწყდა, მნიშვნელოვნად გაძვირდება. ამიტომ, კიდევ ერთხელ მინდა ხაზი გავუსვათ იმ ელემენტარულ ჭეშმარიტებას, რომ შრომის დანაწილების უპირატესობის მიუხედავად, თავისუფალი ვაჭრობის პრინციპის უალტერნატივო უპირატესობის მიუხედავად, რასაც თეორიულ საფუძვლად რიკარდოს შედარებითი უპირატესობის პრინციპი უდევს, არ შეიძლება ისეთი სამეზობლოს პირობებში, როგორიც საქართველოს გარს არტყია, ქვეყანა მთლიანად იმპორტზე იყოს დამოკიდებული.

დღეს თვალნათლივ გამოჩნდა ისიც, რომ მიუხედავად ექსპერტთა მტკიცებისა, სტრატეგიული ობიექტის ცნების ეკონომიკაში არარსებობის შესახებ, არა თუ სტრატეგიული ობიექტის, არამედ სტრატეგიული საქონლის ცნებებს, შედეგების თვალსაზრისით, როგორც ეკონომიკისათვის, ასევე მთლიანად ქვეყნისათვის განუზომლად დიდი მნიშვნელობა გააჩნია. სწორედ ამიტომ აყენებდა ბევრი ქართველი ექსპერტი რუსეთისათვის სტრატეგიული ობიექტების მიყიდვის მიზანშეუწონლობის საკითხს. უფრო მეტიც, როგორც ვხედავთ, მთლიანად საქართველო გადაიქცა გეო-სტრატეგიული მნიშვნელობის ქვეყნად, რომლის მეშვეობითაც აუცილებლად გაიხსნება ალტერნატიული ენერგომომარაგების გზა ევროპისათვის. ამ გრანდიოზული ჩანაფიქრის განხორციელება არის ჩვენი დამოუკიდებლობის უალტერნატივო გზა, რასაც იმავდროულად მოყვება ის, რომ ევროპა აღარ იქნება რუსეთის ეკონომიკური გავლენის ქვეშ – ყოველშემთხვევაში, ენერგომომარაგების კუთხით მაინც.